

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА ТА ПРОСТОРОВО – КЛАСТЕРНИЙ БІЗНЕС

УДК 330.341.1

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Гук О.В., к.е.н.
Рощина Н.Ю.

Національний технічний університет України «КПІ»

У статті розглянуто сутність понять «інноваційний потенціал», «оцінка інноваційного потенціалу підприємства». Розглянуто та проаналізовано методи здійснення оцінки інноваційного потенціалу підприємства, визначено загальноінноваційні показники розвитку підприємства. Авторами запропоновано комплексний підхід до оцінки інноваційного потенціалу підприємства. У статті проаналізовано та визначено оцінку усіх складових інноваційного потенціалу. Їх визначено 4 основних. Цей метод зможе допомогти ширше розкрити сутність інноваційного потенціалу підприємства та полегшить саму його оцінку. Такий ефект від запропонованого методу зможе досягтись за рахунок загальноохоплюючої оцінки потенціалу підприємства.

Ключові слова: інновації; інноваційний потенціал підприємства; оцінка інноваційного потенціалу підприємства, комплексний метод оцінки інноваційного потенціалу підприємства.

The article considers the nature of the concepts of “innovation potential”, “estimate innovation potential of the company.” Methods of estimation of innovative potential companies were considered and analyzed, common innovation performance of the company was defined. Authors integrated an approach of assessing innovation capacity of enterprises. The evaluation of all innovation potential components was analyzed and defined in the article. The main four of them were identified. This method can help to reveal the essence of wider innovation capacity of enterprises and facilitate its very appreciated. The effect of the proposed method can be achieved by embracing general assessment of the enterprise potential.

Keywords: innovation, innovation potential of enterprises, evaluation of innovative capacity of enterprises, a comprehensive method for assessing the innovation

potential of enterprises.

Актуальність проблеми. В умовах ринкової економіки українські підприємства все більше і більше звертають увагу на досягнення конкурентоспроможного становища на ринку. Приходить розуміння важливості інновацій для подальшого інноваційного розвитку підприємства. Актуальність проблеми полягає у гострому розумінні того, що необхідно не лише сформулювати та забезпечити інноваційний потенціал, а й найбільш точно його оцінити, що в свою чергу є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Для цього необхідно виконати наступні науково-практичні завдання: 1) чітко усвідомити доцільність здійснення оцінки інноваційного потенціалу підприємства; 2) проаналізувати всі існуючі методи оцінки; 3) сформулювати найефективніший підхід до оцінки інноваційного потенціалу.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питанням здійснення оцінки інноваційного потенціалу підприємства присвятили праці вітчизняні та закордонні науковці. Так, зокрема Н.В. Коваль, І.Б. Маркович, Я.Г. Ільченко та Н.С. Краснокутська визначили необхідність в оцінці інноваційного потенціалу [1,2,3,4], однак автори не запропонували ефективної методики визначення інноваційного потенціалу на сучасному підприємстві. Таким чином, особливої уваги заслуговує потреба у формуванні комплексного методу оцінки інноваційного потенціалу підприємства.

Метою роботи є аналіз існуючих методів оцінки інноваційного потенціалу та визначення найбільш ефективного. Для досягнення поставленої мети необхідно забезпечити виконання наступних завдань: 1) дослідження теоретико-методичних засад оцінки інноваційного потенціалу підприємств; 2) аналіз існуючих методів оцінки інноваційного потенціалу; 3) створення комплексного методу оцінки, який би міг відображати всі можливості підприємства.

Викладення основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку вітчизняним підприємствам стає все складніше бути конкурентоспроможними. Закордонний досвід свідчить, що практика впровадження інновацій та оцінка інноваційного потенціалу підприємства є звичним явищем. Як показав аналіз наукових надбань вітчизняних учених, «потенціал» як одне з основних понять теорії інноваційного ме-

неджменту перебуває на стадії вивчення і розробки. Це пояснюється незначним практичним застосування визначення інноваційного потенціалу у практичній діяльності українських підприємств.

Подальша розробка та вивчення основних принципів та методик оцінки інноваційного потенціалу дасть можливість вітчизняним підприємствам вдало зорієнтуватися у сучасній економічній ситуації країни і сприятиме створенню комплексу індивідуальних заходів для подальшого розвитку підприємства.

В економічній літературі немає єдиного визначення поняття «інноваційний потенціал». Це значно ускладнює процес оцінки інноваційного потенціалу, що пояснюється неможливістю фокусування уваги на головному [6].

На сьогоднішній день існує проблема створення єдиного математичного механізму оцінки інноваційного потенціалу підприємства, що б дозволило не тільки його оцінити, а й порівняти оцінки потенціалів різних підприємств.

1. Показники фінансування та результативності НДДКР

- обсяг фінансування НДДКР за рахунок власних коштів;
- кількість патентів та інших нематеріальних активів, що поставлені на баланс за результатами проведених НДДКР;
- кількість розроблених та впроваджених у виробництво технологій та продуктів за результатами виконаних НДДКР

2. Показники технологічного лідерства

- кількість патентів, отриманих за 3 останніх роки;
- кількість продуктів, захищених патентами, отриманими за останні 3 роки;
- якість інноваційного портфелю

3. Показники ефективності інноваційної діяльності

- відсоток від продажу нових продуктів (не старіше 3 років) у загальному обсягу продажів;
- показник ефективності впровадження.

4. Показники ефективності взаємодії з зовнішніми джерелами розроблення інновацій

- кількість інноваційних пропозицій з боку організації;
- відсоток продажів від реалізації розробок, отриманих ззовні

Рис. 1. Загальноінноваційні показники розвитку підприємства

Інноваційний потенціал слід розглядати як інтегральну систему показників, які функціонують в комплексі:

- реальних інноваційних ресурсів;
- потенційно-можливих інноваційних ресурсів;

- здатності та готовності підприємства досягати поставленої інноваційної мети [7].

Перший підхід до оцінки інноваційного потенціалу – аналіз загальноінноваційних показників зображено на рис.1.

Визначення інноваційного потенціалу як комплексного потенціалу діяльності підприємства наведено на рис.2 [2]. Це є другий спосіб оцінки інноваційного потенціалу на підприємстві.

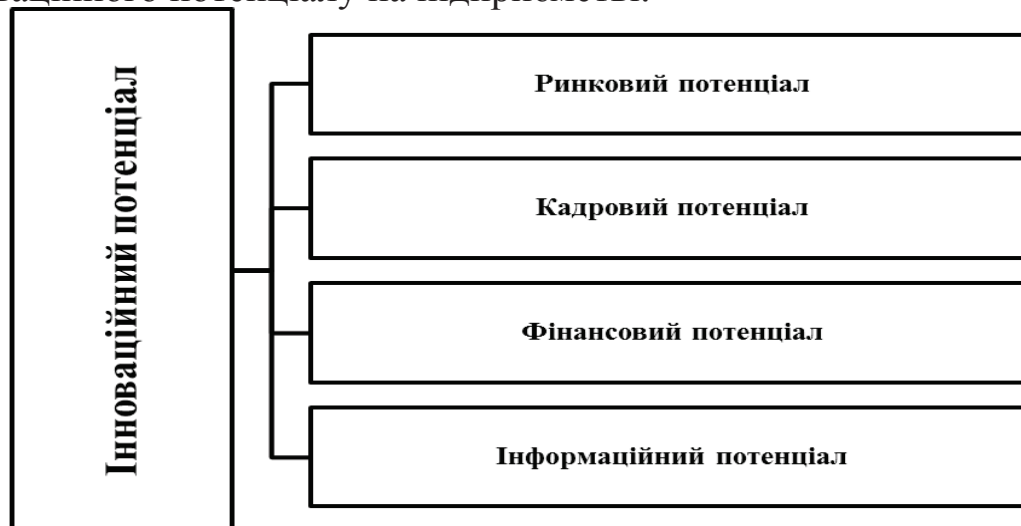

Рис. 2. Система інноваційного потенціалу підприємства

1. *Ринковий потенціал* - сукупність можливостей підприємства як всередині компанії, так і її зовнішніх перспектив створити необхідних продукт для споживача для отримання максимальної вигоди [3].

Ринковий потенціал можна порахувати за формулою:

$$РП = \sum_1^n a_i * \Phi_i \quad (1)$$

де РП – ринковий потенціал;

a_i - вага і-го фактору у ринковому потенціалі;

Φ_i - вага шляхів розвитку відносно кожного критерію.

2. *Кадровий потенціал* – це загальна характеристика персоналу як виду ресурсів, що визначає виконання необхідних функцій, що забезпечує ефективність функціонування підприємства в цілому. Визначення кадрового потенціалу знаходиться за допомогою визначення рівня наступних показників, наведених в табл.1.

3. *Фінансовий потенціал* – обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, що сприяють досягненню стратегічних цілей підприємства. Система показників фінансового потенціалу підприємства представлена в табл.2.

Таблиця 1. Кадрові інноваційні можливості фірми

Показники	Рівень (високий, достатній, середній, низький)
Кадровий науковий потенціал	Сфера наукових досліджень має досить високий розвиток для здійснення великих піонерних розробок. Можливість заняття лідируючих позицій в галузі здійснення розробок і нововведень на основі відкриттів і принципово нових винаходів
Інженерний потенціал підприємства	Можливості освоєння результатів НДР власними силами є, але період освоєння може виявитися більш тривалим, ніж необхідний для своєчасного виходу на ринок. Вихід з цього становища – можливий за рахунок реалізації тих же варіантів, що і в попередньому випадку, з великим акцентом на розширення власного сектора ДКР
Робочий кадровий потенціал інноваційної діяльності	Можливості дослідного виробництва достатні для реалізації власних нововведень швидкими темпами

Таблиця 2. Система показників фінансового потенціалу підприємства [3]

Показник	Розрахунок
Коефіцієнт загальної рентабельності підприємства	Чистий прибуток (збиток)/валюта балансу
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Чистий прибуток (збиток)/ власний капітал
Коефіцієнт прибутковості реалізації	Чистий прибуток (збиток) від реалізації продукції/ чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
Коефіцієнт прибутковості операційної діяльності	Фінансові результати від операційної діяльності/ чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
Коефіцієнт ділової активності	Сума доходів підприємства/валюта балансу

4) Інформаційний потенціал – найважливіший аспект загально-го соціокультурного потенціалу, що показує ступінь інформованості підприємства та уміння аналізувати і використовувати існуючу інформацію [8].

Комплексну оцінку інформаційного потенціалу підприємства часто здійснюють за допомогою методу відстаней [4]. Формула даного методу:

$$I = \sum_{i=1}^n (1 - a_i) * B_i \quad (2)$$

де n – кількість показників;

B_i – вагомість i -го показника;

a_i – відносна оцінка i -го показника (порівняно з еталоном).

Найбільш вживаним для підприємств України є метод експертних

оцінок. Він має найширше практичне застосування. Це є третім методом оцінки інноваційного потенціалу.

Для проведення методу експертних оцінок необхідно залучити 5 – 10 експертів. Експертами повинні бути як представники підприємства (управлінська ланка, інженери, технологи), так і експерти ззовні (залучені спеціалісти з аналізуючих питань).

За оцінками експертів можна розраховувати середньозважені значення оцінок експертів ($x_i \beta_i$) по кожному показнику за використанням формули математичної статистики:

$$x_i \beta_i = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n x_{ij} \beta_{ij} \quad (3)$$

де x_{ij} – бал, виставлений j -м експертом за i -м показником;

β_{ij} – коефіцієнт вагомості, виставлений j -м експертом за i -м показником;

n – кількість експертів.

Для діагностики інноваційного потенціалу використовують анкету.

За даною анкетною найчастіше респонденти використовують чотирибальну шкалу:

«1» – «не задоволений інноваційним потенціалом компанії»;

«2» – «не зовсім задоволений інноваційним потенціалом компанії»;

«3» – «в цілому задоволений інноваційним потенціалом компанії»;

«4» – «повністю задоволений інноваційним потенціалом компанії».

Результати оцінювання ранжуються відповідно до таких значень:

«0-2» (включно) – інноваційний потенціал незадовільна;

«2-3» (включно) – інноваційний потенціал задовільна;

«3-4» – в цілому складається позитивне враження про інноваційний потенціал.

Кожен з запропонованих методів через динамічний характер інноваційного розвитку підприємства має свої недоліки, які полягають у вузькості оцінки потенціалу, характеризують його не всебічно, а лише з окремої сфери діяльності, що унеможливорює об'єктивність розрахунку інноваційного потенціалу підприємства. Таким чином, для найбільш завершеної оцінки інноваційного потенціалу необхідний комплексний підхід, який полягає у сумарній оцінці інноваційного потенціалу з різних сторін. Даний підхід включає поєднання аналізу загальноінноваційних

показників та аналізу потенціалів діяльності підприємства, що корегується за рахунок оцінки експертів (рис. 3).

Рис. 3. Комплексний підхід оцінки інноваційного потенціалу

Слід зазначити, що найбільш об'єктивну оцінку інноваційному потенціалу підприємства дає комплексний аналіз за усіма вище запропонованими методиками. Його використання дозволить уникнути розбіжностей, неточностей та суб'єктивізму.

Треба пам'ятати, що для комплексної оцінки інноваційного потенціалу підприємства необхідно виконувати наступні вимоги:

1. чітко уявляти можливості та ступінь використання внутрішніх інноваційних ресурсів;
2. правильно сформулювати структуру інноваційного потенціалу підприємства;
3. стандартизувати обрані показники для можливості їх порівняння;
4. здійснювати оцінку необхідно з точки зору вирішення операційних і стратегічних завдань підприємства;
5. включати всі можливі показники для оцінки;
6. збір інформації повинен бути повним і точним [5].

Для сприяння та підтримки розвитку інноваційного потенціалу підприємства потрібно створювати всередині підприємства, доступний всім працівникам і керівництву, розроблений план реалізації інноваційного розвитку підприємства, який повинен мати вигляд (табл.3) [5].

Таблиця 3. План реалізації програми інноваційного розвитку

№ з/п	Напрямок	Захід
1	Розвиток структури управління інноваційним розвитком	Формування системи управління інноваційним розвитком
		Формування робочих груп з реалізації проектів інноваційного розвитку, включених в програму
		Розроблення системи оцінювання вибору та моніторингу реалізації інноваційних проектів
		Розроблення інноваційної інфраструктури підприємства
2	Нормативно-методичне забезпечення процесу управління інноваціями	Розроблення системи та регламенту здійснення моніторингу, контролю та обліку, результатів окремих інноваційних проектів
		Формування стандартів та методології підприємства в сфері інноваційного розвитку
		Розроблення стандартів та методології в сфері НДДКР та трансферу технологій
		Розроблення та формування реєстру НДДКР, що виконуються за рахунок бюджету підприємства
		Розроблення регламенту взаємодії підприємства з науковими, науково-дослідними підприємствами
		Розроблення регламенту функціонування цільового фонду НДДКР
		Розроблення системи оцінювання та моніторингу ефективності інноваційного розвитку підприємства
Розроблення інноваційної політики		
3	Розроблення системи управління кадрами підприємства, що забезпечують формування системи управління інноваційним розвитком	Розроблення системи оцінювання ефективності та стимулювання діяльності персоналу, що здійснює управління інноваційним розвитком підприємства
		Формування системи взаємодії персоналу, що здійснює управління інноваційним розвитком
		Розроблення програм підвищення кваліфікації та перепідготовки персоналу, що здійснює управління інноваційним розвитком підприємства
		Проведення семінарів-тренінгів щодо управління інноваційним розвитком
		Формування кадрової бази управління інноваційним розвитком
4	Розвиток інноваційного потенціалу підприємства Розвиток інноваційного потенціалу підприємства	Розроблення програми створення науково-виробничого центру на базі ВНЗ
		Розроблення програм підвищення кваліфікації персоналу в базових ВНЗ
		Організація та проведення процедур на виконання програм НДДКР, запланованих на даний період
		Розроблення програми вивчення та освоєння нових технологій
		Розроблення програми створення науково-виробничого центру на базі ВНЗ

Використовуючи поточний і стратегічний план реалізації програми інноваційного розвитку можна моніторити та у разі необхідності змінювати саму програму інноваційного відповідно до зовнішніх факторів.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок у даному напрямі. В процесі аналізу інноваційного потенціалу українських підприємств, була з'ясована вся складність даного процесу, що пов'язана з труднощами в охопленні всіх показників інноваційного розвитку підприємства.

Отже, після аналізу запропонованих методів оцінки інноваційного потенціалу було визначено найбільш ефективний, комплексний метод, який базується на поєднанні трьох методів оцінки та розкриває всі аспекти інноваційного розвитку підприємства. У подальших дослідженнях необхідно розширити дослідження вищезазначених напрацювань з урахуванням міжнародного досвіду у сфері інновацій та оцінки інноваційного потенціалу. Доцільним вважаємо вдосконалення методики оцінки інноваційного потенціалу, що допоможе полегшити управління інноваційною діяльністю та забезпечить ефективне використання потенціалу вітчизняних підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коваль Н.В. Інноваційний потенціал підприємства: сутність та структура. [Електронний ресурс] / Н.В. Коваль // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал – 2011. – № 6. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2012_1/156.pdf
2. Маркович І.Б. Дослідження чинників впливу на інноваційну активність наукових підприємств. / І.Б. Маркович // VII Международная научно-практическая конференция “Наука в информационном пространстве” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/20110929/ek_markov.php
3. Ільченко Я.Г. Суть і структура інноваційного потенціалу підприємства. / Я.Г. Ільченко // Економіка і право – 2012. – №1. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/epravo/2012_1/9.pdf
4. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : [навч. посіб.] / Н. С. Краснокутська. — К. : Центр навчальної літератури, 2005. — 352 с. – ISBN 9789668201.
5. Касьянова Н.В. Основы развития потенциала предприятия в современных условиях

- / Н.В. Касьянова // Проблемы повышения эффективности функционирования предприятий различных форм собственности: Сб. науч. тр. – Т.2. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 2004. – С. 139-148.
6. Кравченко С.И. Исследование сущности инновационного потенциала / С.И. Кравченко, И.С. Кладченко // Весник Донецкого національного технічного університета – 2003. – №68 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: http://library.dgtu.donetsk.ua/fem/vip68/68_15.pdf
  7. Шипуліна Ю.С. Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств. Монографія. / Ю.С. Шипуліна – Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус»», 2012. – 460с. – ISBN 978-966-680-327-9.
  8. Дослідження систем управління: Навчальний посібник / За редакцією Е.М.Коротков. – Київ: «Дека», 2000. – 336с. – ISBN 589645-014-1.
  9. Забродський В.А. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства / В.А. Забродський, М.О. Кизим – Х.: ВД «Інжек», 2003. – 141с. – ISBN 966-8327-44-6.
  10. Куклінова Т.В. Кредитне стимулювання розвитку малих та середніх підприємств в умовах кризових явищ / Т.В. Куклінова, В.П. Яценко // Вісник Хмельницького національного університету – 2010. – №4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2010_4_2/250-253.pdf